

slikanje prirode. Jezika pa pisatelj nima v oblasti. Čudno dirne, ako čitamo dandanes stavke: „Tedad se je videl Tone nenadoma nasproti svojemu stricu iz Repnjega“ (str. 8) i. dr. Kljub temu pa smo prepričani, da bo povest kolikor toliko ugajala ljudstvu, ker je ganljiva. Vendar bi bilo napačno sklepati iz tega uspeha, da je povest tudi kaj posebnega. A. E.

Slovenske Večernice, 59. zvezek. Izdala „Družba sv. Mohorja“ v Celovcu 1907. — Bogata je vsebina letošnjih večernic. Menjavajo se pripovedni spisi, pesmi in poučni spisi. — I. M. Dovič v posesti „Kovač in njegov sin“ riše ljudsko žitje in bitje, razposajeno veselje in globoko žalost s pestrimi barvami. Živahna dikcija in pristno naroden ton karakterizirata povest. Pozna se, da je pisatelj selski župnik, ki zre v globino narodove duše. Z jeklenimi besedami začrta posamezne prizore; v vsakem stavku polje živa kri, vsaka misel stoji kakor pribita. Tipi, ki jih je ustvaril, so strogo naturalistični, kakor bi jih slikal po modelih. Kovač Čmok, zlasti v prizoru na str. 17. spominja Jurčičevega desetega brata, le da je v Čmoku več satanizma. Mojstrski je prizor, ko vozijo Čmoka — „kralja iz Rožnega loga“ — po vasi (str. 55.). Tehnika pa je žalibog pogrešena. Naznaniti bi moral pisatelj kmalu v začetku konflikt, motivirati bi moral skrbneje posamezne dogodke, n. pr. umor Čmoka i. dr. Tudi ni umljivo, zakaj je pisatelj po častitljivem zgledu okorelih pripovednikov poslal Janka k očetom kapucinom, Reziko pa k uršulinkam. — Ivo Trošt hoče v sliki „Do vrha“ bičati preveliki pohlep po imetju. Namen je hvalevreden, slika sama pa brez umetniškega zanosa. — Juraj Pangrac v povesti „Dajte mu nazaj, kar je njegovega!“ riše pretresljivo usodo vaškega norca. Prizori se vrste logično in vzbujajo sočutje. Tudi okvir, v katerega je pisatelj „vtaknil“ svojo povest, je srečno izbran. Pisatelju pa se vidi, da pač govori „jezik intelligence“, a žive ljudske govornice ne pozna. — Kompoljski je priobčil dva lepo in skrbno sestavljena poučna spisa: „Stariši, vadite otroke ubogljivosti!“ in „Dokončni šolski in učni red za obče ljudske in meščanske šole“; poleg njiju tudi smešno dogodbo „Kako je Jaka kupoval kože“. — Letošnje večernice prinašajo tudi nekaj živahnih pesmi Neubauerja, Bekša in Meška. Neubauerjeva pesem „Ob trgatvi“ (v ciklu „Iz potujenega Srema“) priča, da jo je zložil — pesnik.

Z. Ž.

Koledar „Družbe sv. Mohorja“ za leto 1908.

V prvem sestavku „Snažnost pol življenja“, priporoča Minka Govekarjeva gospodinjam ono čednost, ki nam ž njo domače življenje store prikupljivo in prijetno. O važnem socialnem vprašanju razpravlja Franc Milčinski v večjem članku „Zanemarjena in izprijena mladina, skrb zanjo in sirotinski sveti“, Koledar bo zanesel zanimanje za to vprašanje tudi med širje sloje, kar bo stvari le v korist. Dr. Fran Ilešič piše v spomin Jakobu Gomilšaku, pesniku znane pesmi „Slovenec sem“. Žal, da ta življenjepis, ki se konča z novo mašo, ne poda Gomilšakovega značaja, kakršen je bil. Gomilšak je bil zlasti zadnje dni navdušen pristaš katoliške socialne misli; to bi se moralo omeniti med njegovimi izreki. Nekoliko več strani je odmenjenih spominu „goriškega slavca“, ki nam njegovo prerano minulo življenje in čutenje toplo opisuje Anton Medved. V kratkem podaja bravcem razkroj njegovega pesniškega duha. Prav je, da družba izda

Gregorčičeve poezije v posebni zbirki za ljudstvo, s pesnikovim življenjepisom in s primernim uvodom; saj je ravno Gregorčičev pesniški genij najbolj soroden mehko čuteči narodovi duši. Duhovito je zamišljena Finžgarjeva povest Mohorske knjige, ki bo imela gotovo največ bravcev, ker v prijetni, izvirni obliki podaja pristno sliko kmetskega življenja v zagorskem kotu, kjer je ravno po Mohorski knjigi socialni napredek storil prvi korak. V spisu, kako se je Trebušnik vozil v Trst, ki je spisan jako sveže in zanimivo, hoče Janko Mlakar opisati novo bohinjsko železnico; ker pa suho pripovedovanje domišljiji ne nudi prijetne opore, ki bi se nanjo rada naslonila, zato potuje Mlakar v družbi naivnega Trebušnika in preprostega Gropa ter poredne Ivanke, ki sedaj Gropa, sedaj Trebušnika prav pošteno potegne. Ivankina gibčnost in spretnost ve na vsa Trebušnikova vprašanja najti primeren odgovor, ki pa Trebušnik ni z vsakim zado-

FOT. P. METOD SCHNEDITZ
NA ZAMRZNJENEM OSOJSKEM JEZERU

voljen, pač pa sopotniki in bravci, ki se pri tem veselo zabavajo, tako da obojim vožnja hitro poteka, in da ima pisatelj-potopisec komaj toliko časa, kolikor pisatelj humorist. — Zanimiv je tudi spis Jurija Trunka o Kahiri, njenih prebivavcih in njih življenju, dasi z ozirom na slog in skladnjo tuintam ne odgovarja zahtevam našega kritičnega časa. Vsaj neko zunanjo enotnost bi bil spis dobil, če bi bil pisatelj opisovanje posameznosti združil s svojimi sprehodi po Kahiri; vse bi bilo veliko živahnejše, če bi bravec videl, da je pisatelj sam doživel vse to, kar pripoveduje. Kratke zanimive spise slovenske zemlje, kakršen je opis tržaške okolice, ljudstvo rado bere. Leposlovni del koledarjeve vsebine tvori pesmica „Groba so okovi strti“ in Pregljeva povest iz pokristjanjevanja Slovencev „Blagovestnika“. V majhni povesti seveda ni mogoče risati značajev in dušeslovnih procesov, zato mora bravec te povesti zelo paziti, da razločuje posamezne osebe, ker imajo

premalo značilnih znakov in nastopajo tesno druga ob drugi. Prav je, da je posegel pisatelj v to dobo, iz katere se dajo dobiti krasne stvarine za dobre ljudske povesti. Čitajoče občinstvo res da ne ljubi dolgih povesti, a podati Mohorjanom širje zasnovano povest iz te dobe, bi bilo morda hvaležno delo. Žal, da so slike predstavljajoče prizore ob novi Bohinjski železnici premajhne, in sicer ne po pisateljevi krivdi. Mali vedež, žal, ne ve nič praktičnega.

—m—

Ponižani in razžaljeni Roman v štirih delih in z epilogo. Ruski spisal F. M. Dostojevskij. Poslovenil Vlad Levstik. Leposlovna knjižnica IV. Založila Katoliška bukvarna. Str. 501. Ljubljana 1907. — Ko vzameš sredi moderne literature Dostojevskega v roke, se ti zazdi, kakor bi se nekako streznil. Dasi je našim modernim nervoznim literatom bližnji sorodnik kot oče tistih epileptičnih ali sicer živčno bolnih junakov, ki nastopajo v vsakem njegovem romanu, je vendar razlika med njim in sedanjo literaturo kakor nepreko-račljivi prepad med nebom in zemljo.

Dočim si je sedanje leposlovje — zlasti naša ljubljena, z bogatim blagoslovom orošena slovenska moderna — ustvarilo svoj čustveni svet, tako nalahko zgrajen iz trepetajočih refleksov, komaj slišnih misli in velikega hrepenenja, zlasti hrepenenja, nedoseženega in nedosegljivega, je Dostojevskij v prvi vrsti realist. Njemu ni dejanje ne brutalno, ne vsakdanje, in kadar hoče vplivati, tudi res vpliva z njim. Zato razorje bravcu dušo kakor krepak orač z ostrim plugom. Ne sramuje se s tragiko svojega dejanja geniti, česar ne sme danes storiti niti srednje talentiran literat, in če bi imele gospodične jokati pri prizoru na domu Bubnove ali pri oni sceni z medaljonom ali ob vrnitvi Nataše, bi bil vendar vse to napisal. Druga moč Dostojevskega so njegovi značaji. Vsaka oseba mu je tip, ustvarjen od božje roke popolnoma drugače nego vsi ostali. Poprečnih ljudi, ki jih razločujemo le po imenih, ne pozna, ker je umetnik, in umetnik vidi, kjer so drugi ljudje slepi. V vseh njegovih romanih ni niti enega značaja, ki bi bil ustvarjen iz potrebe in sile, ker ga je rabil pisatelj za razvoj povesti; on seže sredi v vroče, kipeče življenje, ki se ne ravna po pisateljskih željah. In nato razvija svoje značaje genialno in dosledno. Tu nastopa Dostojevskij kot psiholog: Niti ene geste, niti ene besede, ki bi je rabil le zaradi efekta; dejanje raste iz značaja samega in ta umetniška doslednost vpliva na dovteto srce bolj kot bleščeča figura. — Tak primer je Aljoša v našem romanu. Splošno človeško slabost in omahljivost je znal Dostojevskij vtelesiti in jo vsestransko realistično dopolniti, tako da Aljoša resnično živi, dosleden v nedoslednostih, poln vere v svojo moč in večnega kesanja nad svojo slabostjo.

Roman „Ponižani in razžaljeni“ nikakor ni najboljše delo Dostojevskega, a je vendar velika priča njegove umetniške moči. V njem je hotel pokazati veličastvo zmage nad lastnim ponosom in proslaviti odpuščajočo ljubezen. Nataša zapusti dom in gre za Aljošo, čigar oče je do smrti razžalil njene starše. Oče jo prekolne, dasi jo ljubi bolj kot življenje, ker je s tem korakom še bolj ponižala grdo žaljeno čast njihove hiše. Nataša se toži po starših, a k njim ji brani ljubezen; staršem se toži po Nataši, a pot do nje jim zastavlja ponos. Tedaj posreduje mala Neli s

svojo sorodno zgodovino, „eno izmed tistih temnih in mučnih povesti, ki se pogostoma tako neopazno, malodane tajnostno vrše pod težkim peterburškim nebom, v temnih, skritih kotih ogromnega mesta, sredi blodnega vrtinca življenja, tope sebičnosti, borečih se interesov, temnih pregreh, skritih zločinov, sredi vsega tega peklenskega brezdnega brezmišelnega, nenormalnega življenja...“ (Str. 247.). Ravno ko stari odpusti Nataša in plane k vratom, da bi šel ponjo, tedaj prihiti ona sama v sobo, vzklikne in pade pred njim na kolena... Ta prizor postavi Dostojevskij na konec četrtega dela in konča tragedijo Nelinega življenja šele v epilogu, da pokaže, kaj je hotel z romanom povedati; tako je jasno, da je vsa Neline zgodba le potrebna ilustracija in tehničen pripomoček. Ljubeče odpuščanje pa in odpuščajoča ljubezen — to je tendenca romana. Dostojevskij mirno, skoro otroško veruje v dobroto in ljubezen s tisto močno vero, ki more premkniti hribe, veruje tako zelo, da zmagajo v njegovem romanu ponižani in razžaljeni s svojo ljubeznijo ponosne in zatirajoče.

Kdor tega ne razume, ne razume Dostojevskega in ne zna ceniti nobenega velikih prerokov umetnosti. Povsod namreč opazamo, da raste iz genialnosti globoka vera v dobro, ali pa morda narobe: iz vere raste genialnost. Moderna ima te vere malo, slovenska moderna nič: danes tratimo vso moč na lepo besedno figuro in duhovito frazo. Toda beseda je kakor zvezda, ki se utrne in na veke izgine v temi, umetnost je pa solnce, ki veličastno obseva in ljubeče greje vsa pota življenja. —

Leposlovna knjižnica je izdala ravno ta roman izmed del Dostojevskega najbrže radi njegovega manjšega obsega. Želimo pa, da bi kmalu objavila tudi „Zločin in kazen“, in če le mogoče, tudi „Brate Karamazov“, ker se je tu dvignil Dostojevskij do vrhunca. — O prevodu samem ne morem ničesar reči, ker nimam originala pri rokah. *Franc Bregar.*

Tri povesti grofa Leva Tolstega. (Iz ruskega.) V Trstu 1907. Str. 116. — Prva povest „Jelnik v Kavkazu“ opisuje nevarno življenje ruskih vojakov med divjimi moslimskimi Tatarji v Kavkazu. Tatarji vjamejo dva častnika. Eden izmed njih zbeži na romantičen način. Povest je pisana zanimivo in spominja na mlada leta pisateljeva. — Drugi dve povesti pa sta iz njegove poznejše filozofske dobe ter obdelujeta moralne nauke. Povest „Starca“ nam riše dva značaja: enega, ki kaže svojo vero le na zunanjih obredih, drugega pa, ki svojo vero oživilja v dejanju ljubezni do bližnjega. „Jefim je zapovedal, da je Bogu dopadljiva le ona daritev, ki jo prinašamo z ljubeznijo in z dobrimi deli.“ — „Koliko zemlje potrebuje človek?“ V tej črtici odgovarja Tolstoj kot socialni reformator, ki vidi zlo človeške družbe v sebičnem pohlepu po lastnini. Pahom gre od kraja do kraja, išoč, kje bi za svoj denar dobil več sveta. Največ in najceneje je pri Baškirjih. En dan za tisoč rubljev: kolikor zemlje bo en dan obhodil, je njegova za tisočak. On hodi, hodi cel dan, a ker hoče preveč imeti, je dobi na večer ravno toliko, kolikor je potrebuje: Tri aršine za grob, ko se mrtev zgrudi. — Vse tri povesti so pisane z ono mojstrsko preprostostjo, ki diči Tolstega pred vsemi drugimi pisatelji, *E. L.*

V. A. Francjev: **Poljskoje slavjanovjedjenje** konca XVIII. i pjervoj četvjeti XIX. stol.